

Gabriel García Márquez

A SZENT

Székács Vera fordítása

Huszonkét év után újra összetalálkoztam Margarito Duartéval. A Trastevere egyik eldugott sikátorában bukkant elém, és hirtelen nem is ismertem rá a nehezen érthető spanyol kiejtése meg a régi rómaiakhoz illő széles mozdulatai miatt. A haja ősz volt és megritkult, és már nyoma sem volt rajta az Andokból származó írójelölt búskomorságának és gyászruhakultuszának, mellyel annak idején Rómába érkezett, de a beszélgetés során lassan lehámoztam róla a csalóka mázt, amit az évek raktak rá, és újra olyanok láttam, amilyen volt: zárkózottnak, kiszámíthatatlannak és konoknak, mint egy kőfaragó. Már a második csésze kávé ittuk az egyik régi presszónkban, amikor fel mertem tenni a kérdést, mely az oldalamat fúrta.

– Mi lett a szenttel?

– Megvan – felelte. – Megvan, és vár.

Rajtam kívül csak Rafael Ribero Silva, a tenorista érthette volna meg, hogy micsoda emberi dráma rejlik a válaszában. Olyan sokat tudtunk róla, hogy éveken át arra gondoltam, ő az a szerzőjét kereső szereplő, akire mi, regényírók egy életen át várunk, és csak azért nem engedtem, hogy rám találjon, mert elképzelhetetlennek tartottam a története végkifejletét.

Azon a napsütéses tavaszon érkezett Rómába, amikor XII. Piusra rájöttek a csuklási rohamok, és se az orvosok, se a kuruzslók e világi és alvilági tudománya nem tudta elmulasztani őket. Akkor hagyta el először a szülőfaluját, mely a Tolima csúcsa alatt lapult meg a kolumbiai Andokban, és ez még akkor is látszott rajta, amikor aludt. Egy reggel megjelent a konzulátusunkon egy lakkozott fenyőfa ládával, mely mérete és formája alapján csellótoknak látszott, és elmondta a konzulnak meglepő úti célját. A konzul akkor felhívta honfitársát, Rafael Ribero Silva tenoristát, hogy szerezzen neki szobát abban a panzióban, ahol a tenorista megjómagam laktunk. Így ismertem meg.

Margarito Duarte csak az elemi végezte el, de az irodalom iránt érzett elhivatottsága révén nagy műveltségre tett szert, mert mindent, amit kinyomtattak és ami a keze ügyébe került, szenvedélyes odaadással elolvasott. Tizennyolc éves korában, amikor a falu írnoke lett, elvett egy szép lányt, aki aztán, nem sokkal a kislányuk születése után meghalt. A kislányt, aki még szebb volt, mint az anyja, hétéves korában vitte el valami ismeretlen eredetű láz. De Margarito Duarte igazi története fél évvel azelőtt kezdődött el, hogy Rómába érkezett: akkor, amikor egy felépítendő gát miatt el kellett költöztetniük a falu temetőjét. Mint minden ottani lakos, Margarito is kiásta a sírjuktól a hozzátartozói csontjait, hogy átvigye őket az új temetőbe. A felesége már elporladt. A mellette lévő sírban viszont a kislány még mindig épségben volt, tizenegy év után. Olyannyira, hogy amikor leszedték a koporsó fedelét, érezni lehetett a kislánnyal együtt eltemetett rózsák üde illatát. De az volt a legmeghökentőbb, hogy a test súlytalan volt.

A falut előzönlötték a csoda hírére odagyűlt kíváncsiskodók. A dologhoz nem fért kétség. A test ép állapota a halott szentté válásának egyértelmű jele volt, és még a me-

gyés püspök is egyetértett azzal, hogy ezt a csodát a Vatikán elé kell vinni. Így hát gyűjtést rendeztek, hogy Margarito Duarte el tudjon utazni Rómába, és harcba indulhasson egy olyan ügyért, amely már nemcsak a saját és nem is csupán a szűkebb pátriájának ügye, hanem az egész nemzeté.

Mialatt a csendes és békés Parioli-negyedben lévő panzióban a történetét mesélte nekünk, Margarito Duarte levette a lakatot a remekbe készült ládáról, és felnyitotta a fedelét. Ribero Silva, a tenorista és jómagam így lettünk tanúi a csodának. Nem olyan volt, mint azok a fonnyadt múmiák, amelyek a világ múzeumaiban láthatók, hanem mint egy menyasszonyi ruhába öltöztetett kislány, aki csak alszik, azután is, hogy olyan sokáig a föld alatt feküdt. Bőre sima volt és langyos, nyitott szeme áttetsző, és azt az elviselhetetlen érzést keltette bennünk, hogy lát minket a halálból. A selyem és a koszorú múnarancsvirágai nem vészelték át az idő pusztítását olyan jó egészségben, mint a bőre, de a rózsák, amiket a kezébe tettek, most is éltek. És a fenyőfa tok súlya valóban nem változott, amikor kivettük belőle a testet.

Margarito Duarte az érkezése másnapján intézni kezdte az ügyét. Először egy nem annyira hatékony, mint inkább csak részvételtjes diplomáciai segítséggel, aztán az összes lehetséges fortélyal, amit csak ki tudott találni, hogy kikerülje a Vatikán által útjába állított számtalan akadályt. Soha nem beszélt arról, hogy mi mindent tesz az ügy érdekében, de tudtuk, hogy sok mindent, és hiába. Ahány egyházi testületet és humanitárius alapítványt talált, mindet felkereste: mindenütt figyelmesen, de meglepődés nélkül hallgatták végig, és biztosították, hogy nyomban intézkedni fognak, de az intézkedéseknek nem lett foganatjuk. Az időszak sem volt a legkedvezőbb. Minden olyasmivel, ami a Szentszékre tartozott, várni kellett, amíg a pápa csuklási rohamai el nem múlnak, azok pedig makacsul tartottak, nemcsak a hivatalos orvostudomány legválogatottabb mesterfogásaival dacolva, hanem a világ minden tájáról odaküldött varázsszerekkel is.

Végül egy júliusi napon XII. Pius meggyógyult, és kiment Castelgandolfóba egy kis nyári pihenésre. Margarito, abban a reményben, hogy megmutathatja a pápának, kivitte a szentet az első audienciára. A pápa a belső udvarban jelent meg a hívők előtt, egy olyan alacsony emelet erkélyén, hogy Margarito láthatta az ápolt körmeit, és a pápa levendulaillata is megcsapta az orrát. De a pápa nem jött le a világ minden tájáról őmiatta odasereglett turisták közé, ahogy Margarito remélte, hanem csak elmondta hat nyelven ugyanazt a beszédet, és egy nagy, közös áldással elbocsátotta őket.

A sok halogató válasz után Margarito elhatározta, hogy személyesen intézi tovább az ügyet, és elvitt a Vatikán államtitkári hivatalába egy majdnem hatvanoldalas, kézzel írt levelet, de nem kapott rá választ. Erre ő is számított, mivel a tisztviselő, aki a kötelező udvariassági formulákkal fogadta, csak egy hivatalos pillantást vetett a halott kislányra, és a többi hivatalnok is, aki elment mellettük, teljes közönnyel nézett oda. Egyikük közölte, hogy az előző évben több mint nyolcszáz levelet kaptak, amelyekben mind azért folyamodnak hozzájuk, hogy avassák szentté a világ legkülönbözőbb pontjain talált, épségben maradt holttesteket. Margarito végül megkérte a tisztviselőt, győződjön meg róla, hogy a testnek nincs súlya. A tisztviselő meggyőződött róla, de nem volt hajlandó elismerni.

– Valami tömeghipnózis lehet – mondta.

Margarito ezután a nyár kevés szabad óráját meg a sivár vasárnapokat a szobájában töltötte, és lázasan bújt a könyveket, melyek valami támpontot adhattak ügyének elintézéséhez. Bár senki se kérte rá, minden hónap végén aprólékos kimutatást készített a költségeiről, és mives írónoki kalligráfiájával bejegyezte egy füzetbe, hogy kellő pon-

tossággal elszámolhasson majd azoknak a falubelieknek, akik hozzájárultak az utazásához. Az év végére már úgy ismerte a római utcák labirintusát, mintha ott született volna, folyékonyan beszélt olaszul, és olyan szűkszavúan, ahogyan az Andokból hozott spanyol nyelvét beszélte, és úgy értett már a szentté avatási eljáráshoz, mint senki más. De gyászruháját, valamint bürokratomellényét és kalapját, amelyet az akkori Rómában csak néhány bevallhatatlan céllal létrejött titkos társaság tagjai hordtak, jóval később vetette le. Kora reggel indult útnak a tokba zárt szenttel együtt, és néha csak késő este érkezett haza szomorúan és elgyötörten, de mindig egy halvány reménysugárral, mely aztán másnapra erőt adott neki.

– A szentek külön idejében élnek – mondogatta.

Én először voltam Rómában, a Filmművészeti Kísérleti Központban tanultam, és felejtethetetlenül mély együttérzéssel éltem át a kálváriáját. A pánzió, ahol laktunk, tulajdonképpen csak egy modern lakás volt, pár lépésre a Villa Borghesétől; két szobájában a tulajdonosnő lakott, a másik négyet meg külföldi diákoknak adta ki. Maria Bellának hívtuk, csinos és temperamentumos asszony volt, őszének teljében; híven betartotta azt a szent szabályt, hogy a saját szobájában mindenki korlátlan úr. A házimunka nehezét Antonietta néni, a nővére végezte, egy angyal szárnyak nélkül, aki bejárónőként dolgozott nála, egész nap a vödrével meg a rojtos seprűjével járkált a lakásban, és fényesítette a már addig is tükörfényes márványpadlót. Ő tanította meg rá minket, hogy az énekesmadarakat is meg lehet enni: Bartolino, a férje lőtte őket valami háborúból megmaradt mániája folytán; és végül ő költöztette át magához Margaritót, amikor az már nem tudta megfizetni Maria Bella árait.

Margarito lényétől mi sem volt idegenebb, mint ez a szabadjára eresztett ház. Itt minden órában történt valami, kezdve azzal, hogy hajnalonként a Villa Borghese állatkertjében lakó oroszlán félelmetes ordítása ébresztett fel minket. Ribero Silva, a tenorista kivívta magának azt az előjogot, hogy szabadon gyakorolhatott a hajnali órákban, és a rómaiak nem zúgolódtak miatta. Hatkor kelt, belemerült a kád egészségesen jéghideg vizébe, aztán megfésülte mefisztói szemöldökét és szakállát, felvette skót kockás köntösét, nyakába kötötte kínai selyemsálját, magára locsolta egyéni illatú kölnijét, majd testestül-lelkestül átadta magát az éneklésnek. Kitarta a szobája ablakát, télen még a csillagok alatt, és bemelegítésül valamelyik szerelmes nagyária első sorait intónálta, egyre hangosabban, míg végül teljes hangerővel rázendített. Ekkor jött a nagy esemény, melyre mindnyájan vártunk: mikor Ribero Silva kivágta a magas cét, a Villa Borghese oroszlánja akkorát ordított vissza neki, hogy a föld is beleremegett.

– *Figlio mio*, te vagy a testet öltött Szent Márk – kiáltott fel Antonietta néni őszinte megrendüléssel. – Csak ő tudott az oroszlánok nyelvén.

Egy reggel nem az oroszlán válaszolt neki. A tenorista belekezdett az *Otello* szerelmi kettősébe: *Già nella notte densa s'estingue ogni clamor*. Az udvar túloldaláról ekkor egy szép szoprán hang felelt neki. A tenorista folytatta, és a két hang végigénekelte a duettet a szomszédok nagy gyönyörűségére, akik sorra ablakot nyitottak, hogy az ellenállhatatlan szerelem szent áradata elönthesse a lakásukat. A tenorista majdnem elájult, amikor megtudta, hogy láthatatlan Desdemonája nem más volt, mint a nagy Maria Caniglia.

Azt hiszem, ez az epizód készítette arra Margarito Duartét, hogy részt vegyen a ház életében. Attól kezdve ő is odaült a közös asztalhoz, és többé nem a konyhában evett, ahol Antonietta néni majdnem minden nap a mesterien elkészített énekesmadár-pörköltjével kedveskedett neki. Maria Bella ebéd után felolvasott az aznapi újságokból, hogy hozzászoktasson minket az olasz kiejtéshez, és olyan mulatságos és önkényes

részletekkel toldotta meg a híreket, hogy jól szórakoztunk rajta. Egyszer, amikor a szent kislány került szóba, elmesélte, hogy Palermóban van egy óriási múzeum, ahol férfiak, nők és gyerekek épségben maradt holtteste látható, sőt püspököké is: a kapucinusok temetőjéből kerültek elő. Margaritót úgy lábba hozta a hír, hogy addig nem volt nyugta, amíg el nem mentünk Palermóba. De csak egy futó pillantást vetett a nyomasztó folyosókon dicstelenül szikkadozó múmiákra, és máris megtalálta a vigasztaló magyarázatot.

– Ez nem ugyanaz az eset – mondta. – Ezeken rögtön látszik, hogy halottak.

Ebéd után Róma beleajult az augusztusi hőségbe. A déli nap ott állt mozdulatlanul az ég közepén, és a délután két óra csendjében nem hallatszott más, csak a vízcsobogás, Róma természetes hangja. De este hét óra felé hirtelen kinyíltak az ablakok, hogy becsalogassák a szobákba a nemrég feltámadt szellőt, és az utcákat elárasztotta a vidám tömeg azzal az egyetlen céllal, hogy élje az életet a motorbiciklik durrogása, a görög-dinnyeárusok kurjantásai és a virágos teraszokról felhangzó slágerek között.

A tenorista meg én nem feküdtünk le ebéd után. Felültünk a vespájára, ő előre, én a hátsó ülésre, és fagyaltot meg csokoládét vittünk a kis nyári kurváknak, akik a Villa Borghese évszázados babérfái alatt ácsorogtak a tűző napon álmatlanul kóborló turistákra várva. Szépek voltak, szegények és kedvesek, mint akkoriban a legtöbb olasz nő, a kék organdi-, rózsaszínű puplin- vagy zöld vászonruhájukban és a nemrég véget ért háború esőitől kilyuggatott napernyőjük alatt. Igazi emberi öröm volt együtt lenni velük, mert a szakma törvényeit áthágva megengedték maguknak azt a luxust, hogy elszalasszanak egy jó ügyfelet, és beüljenek velünk a sarki presszóba egy kávéra meg egy jó kis dumára, vagy konflisba szálljanak, és sétakocsikázzanak velünk a park ösvényein, vagy hogy a *galoppatoión* esténként lovagló trónfosztott királyok és fájdalmas arcú szeretők sorsán keseregjenek. Nemegyszer mi voltunk a tolmácsaik, amikor egy félrelépő gringóval kellett tárgyalniuk.

De Margarito Duartét nem ómiattuk vittük ki a Villa Borghesébe, hanem azért, hogy megmutassuk neki az oroszlánt. Az oroszlán szabadon járkált egy kis kopár szigeten, melyet mély árok vett körül, és mihelyt a túlsó parton megpillantott minket, olyan felháborodott ordításban tört ki, hogy az ápolója is elképedt rajta. A park látogatói csodálkozva szaladtak össze. A tenorista kivágta a reggeli magas cét, hogy az oroszlán felismerje őt, de az rá se hederített. Csak ordított, és azt hittük, mindnyájunkra, kivétel nélkül, de az ápolója rögtön észrevette, hogy csak Margaritóra ordít. Így is volt: amerre Margarito ment, arra ment az oroszlán is, és mihelyt eltűnt a szeme elől, abba hagyta az ordítást. Az ápoló, aki a sienai egyetemen doktorált klasszika-filológiából, arra gondolt, hogy Margarito aznap már biztosan más oroszlánokkal is érintkezett, és rajta maradt a szaguk. Egyéb magyarázat, ezen az alaptalan feltételezésen kívül, nem jutott eszébe.

– Mindenesetre – mondta – ez nem a harci ordítása: ez szájalomból fakad.

Ribera Silva, a tenorista azonban nem ezen a természetfölötti epizódon hökkent meg, hanem azon, hogy Margarito milyen zavarban volt, amikor a parkban tanyázó lányokkal beszélgettek. Az asztalnál mesélte el nekünk, és ki a hecc kedvéért, ki pedig együttérzésből, de mindnyájan egyetértettünk abban, hogy meg kell tennünk a jó cselekedetet, és enyhítenünk kell Margarito magányán. Maria Bella jószívűségünkön elérzékenyülve rászoritotta gyűrűktől tarkálló ujjait bibliai ősanýakeblére.

– Én meg is tenném irgalmasságból – mondta –, de olyan férfakkal, akik mellényt hordanak, sohase tudtam.

Így történt, hogy a tenorista délután két órakor kiment a Villa Borghesébe, és a vespáján hazahozta azt a leányzót, akiről úgy gondolta, hogy vele Margarito Duarte egy órácskára a legjobb társaságban lesz. Bevitte a lányt a szobájába, levetkőztette, szagos szappannal megmosdatta, megtörölte, a saját kölnijével beillatosította, és a kámforos hintóporral, melyet borotválkozás után szokott használni, bedörzsölte az egész testét. Végül kifizette az addig eltöltött plusz egy órát, és tüzetesen elmagyarázta a lánynak, hogy mit kell tennie.

A meztelen szépség lábujjhegyen átlibegett a homályba borult lakáson, mint egy szieszta alatt megjelenő álomalak, és két halk koppantással bekopogott a folyosó végén lévő szobába. Margarito Duarte, ing nélkül és meztláb, ajtót nyitott.

– *Buona sera giovanotto* – mondta a tünemény, egy diáklány hangján és modorában. – *Mi manda il tenore.**

Margarito nagy méltósággal állta a csapást. Szélesebbre tárta az ajtót, hogy a lány be tudjon lépni; a lány lefeküdt az ágyra, ő pedig, hogy eleget tegyen az illetnek, gyorsan belebújt az ingébe meg a cipőjébe. Aztán leült az ágy mellé egy székre, és belekezdett a társalgásba. A lány meglepődve nézett rá, és figyelmeztette, hogy siessen, mert csak egy órájuk van. Margarito nem reagált rá.

A lány később azt mondta, hogy mindenképpen ott maradt volna, amíg csak Margarito akarja, és egy fillért se kért volna, mert ilyen finom embert még nem látott. Mivel nem tudott mit kezdeni magával, körbenézegetett a szobában, és a kandalló tetjén megpillantotta a fatokot. Megkérdezte Margaritót, hogy szaxofon van-e benne. Margarito nem válaszolt, hanem kinyitotta egy kissé a zsalugátert, hogy látni lehessen a szobában, odavitte a tokot az ágyhoz, és levette a fedelét. A lány mondani akart valamit, de nem tudott, mert leesett az álla. Vagy ahogy aztán nekünk mondta: *Mi si geló il culo.*** Rémülten kimenekült a szobából, de a folyosón eltévesztette az irányt, és beleszaladt Antonietta néniébe, aki épp az én szobámba igyekezett, hogy új villanykörtét tegyen a lámpába. Mindketten úgy megijedtek, hogy a lány késő estig nem mert kijönni a tenorista szobájából.

Antonietta néni sosem tudta meg, mi történt. Úgy meg volt rémülve, amikor bejött hozzám, hogy nem tudta becsavarni a körtét a lámpába, mert annyira remegett a keze. Kérdeztem, mi baj van. – Az, hogy ebben a házban kísértetek járnak – mondta. – És most már nappal is. – Mély meggyőződéssel elmesélte, hogy abban a szobában, ahol most a tenorista lakott, a háború alatt egy német tiszt elvágta a szeretője torkát. Antonietta néni takarítás közben sokszor látta a meggyilkolt lányt a folyosón járkálni.

– Most ment el mellettem a folyosón, anyaszült meztelenül – mondta. – Szakasztott ilyen volt.

Ahogy beköszöntött az ősz, a város visszatért megszokott életéhez. Az első szeles napoktól bezártak a virágdíszes nyári teraszok, s a tenorista meg én visszatértünk a régi trastervei kiskocsmába, ahol Carlo Calcagni gróf énekes növendékeivel meg néhány filmfőiskolás diáktársammal együtt szoktunk vacsorázni. Ez utóbbiak közül a legbuzgóbban Lakisz járt oda, egy értelmes és rokonszenves görög, akinek csak egy kellemetlen tulajdonsága volt: örökösen a társadalmi igazságtalanságról szónokolt rettentő unalmasan. A tenoristáknak és a szopránoknak szerencsére majdnem mindig sikerült őt operaáriákkal túlordítani, és senki se háborodott fel miattuk, még éjfél után

* A tenorista küldött.

** Befagyott a seggem.

sem. Sőt olykor egy-egy éjszakai lump, aki betért a kocsmába, csatlakozott a kórushoz, s a szomszédos házakban ablakok nyíltak, és megtapsoltak bennünket.

Egy éjjel, miközben énekelünk, beállított Margarito: lábujjhegyen jött be, hogy ne zavarjon. Magával hozta a fenyőfa tokot is, mert nem volt ideje hazavinni a panzióba azután, hogy megmutatta a szentet a San Giovanni in Laterano plébánosának, akiről tudni lehetett, hogy jó kapcsolatai vannak a Szent Rítus Kongregációjával. A szemem sarkából láttam, hogy Margarito letette a tokot egy különálló asztal alá, aztán leült, és várt, amíg befejezzük az éneklést. Mint mindig, éjfél felé most is összetoltunk néhány asztalt, amikor már a kocsmá kezdett elnéptelenedni, és mindnyájan körülültük: azok, akik énekeltek, azok, akik a filmekről beszélünk és a társaság barátai. Köztük Margarito Duarte, akit már úgy ismertek, hogy ő az a csendes és szomorú kolumbiai, akiről senki nem tud semmit. Lakisz felfigyelt a fenyőfa tokra, és azt kérdezte Margaritótól, hogy csak nem csellózik-e. Én megdermedtem, mert úgy éreztem, hogy ezt az indiszkréciót nem lehet kivédeni. A tenorista ugyanúgy feszengett, mint én, és ő sem tudta megmenteni a helyzetet. Margarito viszont a legnagyobb természetességgel fogadta a kérdést.

– Nem cselló – mondta. – A szent van benne.

Rátette a tokot az asztalra, leszedte róla a lakatot, és felemelte a fedelét. A vendéglőn végigsöpört a döbbenet. A vendégek, a pincérek és végül a szakácsok, a véres kötenyűkben, mind odajöttek, hogy lássák a csodát. Néhányan keresztet vetettek. Az egyik szakácsnő összetett kézzel térdelt le, remegve, mint akit a hideg ráz, és csendben imádkozott.

De aztán, ahogy alábbhagyott a felindulás, belebonyolódunk egy lármás vitába, mely arról folyt, hogy napjainkban lehet-e vagy sem szentté válni. Persze Lakisz volt köztünk a legradikálisabb. Végül is annyi jött ki az egészből, és ez Lakisz ötlete volt, hogy a témából egy kritikus hangvételű filmet kell csinálni.

– Biztos vagyok benne – mondta –, hogy az öreg Cesare rá fog harapni a témára.

Cesare Zavattiniról beszélt, filmszüzsé- és forgatókönyvtanárnokról, a filmtörténet nagy alakjáról, az egyetlenről, aki személyes kapcsolatot tartott fenn velünk az iskolán kívül is. Nemcsak a szakmára akart megtanítani minket, hanem egy újfajta látásmódra is. Valóságos filmtéma-kigondoló masina volt. Csak úgy ontotta a témákat, ha akarta, ha nem. És olyan bőséggel, hogy mindig kellett neki valaki, aki segít hangosan végiggondolni és röptükben elkapni őket. De mire végiggondolta, el is ment tőlük a kedve. – Kár, hogy filmet kell csinálni belőle – mondta. Mert úgy gondolta, hogy a mozivászon sokat veszít majd a varázsából. Témák szerint csoportosított és gombostűvel a falra tűzött cédulákon rögzítette az ötleteit, és annyi volt belőlük, hogy egy egész szoba falait beborították.

A következő szombaton elvittük hozzá Margarito Duartét. Olyan mohó életszomj volt benne, hogy az Angela Medici utcai ház kapujában várt minket, felajzva a témától, amit már telefonon jeleztünk neki. Még a szokásos üdvözlésünkre se szánt időt, hanem rögtön odavezette Margaritót egy asztalhoz, amelyről már előre lerámolt, és ő maga nyitotta fel a tokot. Ami ezután történt, arra a legkevésbé sem számítottunk. Ahelyett, ahogy lábba jött volna, ahogy vártuk, valamiféle szellemi bénaság vett erőt rajta.

– *Ammazza!** – dörmögte elképedve.

Két-három percig némán bámult a szentre, aztán saját kezűleg becsukta a tokot, és szótlánul kikísérte Margaritót az előszobába, mint egy jární tanuló kisgyereket. Bú-

* A mindentit!

csúzóul hátba veregette. – Köszönöm, fiam, nagyon köszönöm – mondta. – És segítsen téged az Isten a harcokban. – Mikor becsukta az ajtót, odafordult hozzánk, és kimondta az ítéletet.

– Ebből nem lehet filmet csinálni – mondta. – Senki se hinné el.

Ez a meglepő tanítás kísért el bennünket, ahogy hazafelé döcögtünk a villamoson. Ha ő mondja, akkor nincs mit tünődni rajta: nem jó a sztori. Maria Bella viszont azzal fogadott, hogy Zavattini azt üzeni, még aznap este menjünk vissza hozzá, de Margarito nélkül.

Amikor odaértünk, csak úgy ragyogott. Lakisz két-három diáktársát is elhozta magával, de Zavattini mintha észre se vette volna őket, amikor ajtót nyitott.

– Megvan – kiabálta. – A film bomba jó lesz, ha Margarito megteszi azt a csodát, hogy feltámasztja a kislányt.

– A filmen vagy az életben? – kérdeztem.

Zavattini ingerült lett, de uralkodott magán. – Ne beszélj butaságokat – mondta. De egy ellenállhatatlan ötlettől máris felcsillant a szeme. – Hacsak valóban nem tudja feltámasztani – mondta, és teljes komolysággal hozzátette.

– Meg kéne próbálnia.

A gondolat csak egy pillanatra kísértette meg, aztán újra felvette az elejtett fonalat. Járkálni kezdett a lakásban, mint egy boldog bolond, és hevesen gesztikulálva, szentori hangon elmesélte nekünk a filmet. Ámulva hallgattuk, és szinte láttuk a képeket, melyek mint valami csillogó tollazatú madarak, csapatostul röppentek ki a száján, és vadul csapongtak ide-oda.

– Egy este – mondta –, amikor már vagy húsz pápa meghalt, és egy sem fogadta, Margarito hazamegy fáradtan és öregén, kinyitja a ládát, megsimogatja a halott kislány arcát, és a világ minden gyengédségével azt mondja neki: – Kislányom, tedd meg apád kedvéért: kelj fel, és járj.

Ránk nézett, sorra egymás után, és egy diadalmas karlendítéssel mondta ki a poént:

– És a kislány felkel!

Várta, hogy mondjunk valamit. De olyan tanácstalanok voltunk, hogy nem tudtunk mit mondani. Kivéve Lakisz, a görögöt, aki fölemelte a kezét, ahogy az iskolában szokás.

– Nekem az a problémám, hogy nem hiszem el – mondta, és elképedve láttuk, hogy egyenesen Zavattinihez intézi a szavait –: ne haragudjon, tanár úr, de nem hiszem el.

Ezen viszont Zavattini ámul el.

– Miért nem?

– Nem tudom – mondta Lakisz kínos grimasszal. – Mert ez képtelenség.

– *Ammazza!* – kiáltott fel a maestro, de úgy, hogy azt biztos az egész negyedben hallani lehetett. – Ezt utálom a legjobban a sztálinistákban: hogy nem hiszik el a valóságot.

A következő tizenöt évben, ahogy maga mesélte, Margarito rendszeresen kivitte a szentet Castalgandolfóba abban a reményben, hogy egyszer majd csak meg tudja mutatni a pápának. Egy audiencián, melyen vagy kétszáz latin-amerikai zarándok volt jelen, némi térd- és könyökharc közepette sikerült elmondania a történetét a jóságos XXIII. János pápának. De megmutatni nem tudta a kislányt, mert biztonsági okok miatt ott kellett hagynia a kapuban, a zarándokok tarisznái között. A pápa olyan figyelmesen hallgatta végig, amennyire csak tudta a nagy sokaságban, és biztatón megpaskolta az arcát.

– *Bravo, figlio mio* – mondta neki. – Isten majd megjutalmaz az állhatatosságodért.

De a mosolygós Albino Luciani rövid pápasága alatt Margarito valóban úgy érezte, hogy hamarosan beteljesül az álma. A pápa egyik rokona, akit Margarito története

mélyen megindított, azt ígérte, hogy közbenjár az érdekében. Senki se vette komolyan. De két nap múlva, miközben ebédelték, valaki odatelefonált a panzióba azzal a Margaritónak szóló rövid üzenettel, hogy ne hagyja el Rómát, mert a jövő hét csütörtökéig be fogják hívni a Vatikánba személyes audienciára.

Soha nem derült ki, hogy tréfa volt-e vagy sem. Margarito úgy gondolta, hogy nem tréfa, és várt. Ki se tette a lábát a házból. Ha véccére kellett mennie, hangosan bejelentette: – Vécére megyek. – Maria Bella, aki az öregkor hajnalán is megőrizte a jó kedélyét, a szabad nők harsány kacagásával válaszolt rá.

– Tudjuk, Margarito, tudjuk – kiáltotta utána –, ha netán hívna a pápa.

A következő héten, két nappal a jelzett határidő előtt, Margarito lesújtva olvasta el az ajtaja alatt becsúsztatott újság első oldalán álló betűket: *Morto il Papa*. Egy pillanatra még megkapaszkodott abban az illúzióban, hogy valami tévedés folytán egy régi újságot kapott, mert nem volt könnyű elhinni, hogy minden hónapban meghal egy pápa. Pedig így volt: a mosolygós Albino Lucianit, akit harminchárom nappal azelőtt választottak meg, aznap reggel holtan találták az ágyában.

Huszonkét évvel a megismerkedésünk után tértem vissza Rómába, és talán nem is gondoltam volna rá, ha véletlenül össze nem futunk. Úgy lehangolt a rossz idő, hogy senkire se tudtam gondolni. Szüntelenül esett, valami langyoshúsleves-szerű bolond eső, az egykor gyémánttüzzű fény most piszkosszürke volt, és azok a helyek, amelyeket a magaménak tudtam, és ahová visszavágytam, most másmilyen arccal, idegenül fogadtak. A ház, amelyben a panzió volt, ugyanúgy állt a helyén, de Maria Belláról senki se tudott. A hat telefonszámon, amiket Ribero Silva, a tenorista az évek folyamán megírt nekem, senki se vette föl a kagylót. Egy ebéd során, melyen új filmesek társaságában vettem részt, felidéztem a tanárom emlékét, és az asztal fölött egy pillanatig néma csend lett, aztán valaki vette a bátorságot, és megszólalt:

– *Zavattini? Mai sentito.**

Így volt: senki se hallott róla. A Villa Borghese fáinak lombjai csapzottan lógtak az esőben, a *galoppatoiót*, ahol egykor a szomorú hercegnők lovagoltak, sűrű, virágtalan gaz verte fel, és a kis nyári kurvák helyét most széplánynak öltözött hermafrodita atléta foglalták el. A park állatvilága kihalt, csak az öreg oroszlán volt meg, rühösen és légcsőhurutosan, a poshadó vízzel körülvelt szigetén. A Piazza di Spagna vendéglőiben, ahol mindent belepelt a műanyag, már senki se énekelt, és senki se halt bele a szerelembe. Mert az a Róma, ahová mi visszavágytunk, már egy ókori Róma volt, a caesarok ókori Rómáján belül. Egyszer csak egy hang szólt hozzám, tán a túlvilágról, mire döbbenetesen torpantam meg a Trastevere egyik sikátorában:

– Szervusz, poéta.

Ő volt az, öregem és megfáradtan. Őt pápa halt meg addigra, az örök Rómán kiütöttek az elaggás első tünetei, de ő csak várt. – Már olyan régóta várok, hogy nem lehet sok hátra – mondta, amikor elbúcsúztunk a majdnem négy órán át tartó könnyes összeborulásunk után. – Hónapok kérdése az egész. – Aztán elindult az utca közepén, a lábát húzva, katonai bakancsában és sapkájában, mely olyan színehagyott volt, mint az öreg rómaiaké, ment, és ügyet sem vetett az esőben felgyűlt pocsolyákra, melyekben már rothadni kezdett a fény. Ekkor már nem volt bennem kétség, ha lett volna is valamikor, hogy a szent nem más, mint ő. Nem tudott róla, de lányának épségben maradt testén keresztül már huszonkét éve, élve és elevenen, a saját szentté avatásának igaz ügyéért harcolt.

* Sose hallottam róla.